

SESIUNEA INTERNAȚIONALĂ DE LA BERLIN DIN DECEMBRIE 1990, OCAZIONATĂ DE ÎMPLINIREA A 100 DE ANI DE LA MOARTEA LUI HEINRICH SCHLIEMANN

În perioada 3-6 decembrie 1990 a avut loc la Berlin Sesiunea internațională cu tema *Heinrich Schliemann - bazele și rezultatele arheologiei moderne*, manifestare științifică prilejuită de împlinirea a 100 de ani de la moartea acestui precursor al arheologiei moderne. Sesiunea aceasta a fost organizată inițial în 1989 de Institutul central pentru istorie veche și arheologie al Academiei de Științe din Berlin de către un comitet în frunte cu prof. dr. Joachim Herrmann, fost membru al Prezidiului Academiei de Științe din RDG și director al Institutului central de istorie veche și arheologie, și apoi secretar al Academiei de Științe din Berlin, clasa literatură, limbă și științele istoriei și culturii.

La sesiunea au participat circa 200 invitați, dintre care 140 din Germania și 60 de peste hotare, respectiv din Anglia, Austria, Bulgaria, Cehoslovacia, Grecia, Polonia, România, Statele Unite ale Americii, Ungaria și alte țări. La acestea se adaugă și una din descendentele familiei lui H. Schliemann, pe linia rusă, respectiv dr. rer. nat. Galina Andrusovová-Vlčeková de la Bezinok din Slovacia. Din partea țării noastre am fost singurul participant, care am putut fi prezent, datorită acordului conducerii Secției de istorie a Academiei Române și sprijinului binevoitor din partea serviciului relațiilor externe al acestei instituții, atât în ceea ce privește formele pentru pașaport, cât și a suportării cheltuielilor de deplasare cu trenul la Berlin.

Ședințele plănare din ziua de 3 decembrie și din după-amiaza zilei de 5 decembrie au avut loc în Sala plenului Academiei, iar cele din secțiile I și II în Sala plenului (I) și într-o sală alăturată (II). În ședința plenară de deschidere au luat cuvântul profesorii Joachim Herrmann (Berlin) și Georgios Korres (Atena), ultimul propunând ca Universitatea din Rostock să poarte numele lui H. Schliemann. În continuare, în ședințele plănare din 3 și 5 decembrie și pe secții, din 4 și 5 decembrie, comunicările s-au grupat în jurul următoarelor două probleme: 1. Viața și opera lui H. Schliemann și 2. Rezultatele obținute de H. Schliemann și stadiul actual al cercetărilor arheologice.

În ceea ce privește viața și opera lui H. Schliemann, pe baza documentării din ultimele două decenii în arhive și a cercetărilor individuale s-au scos în evidență unele reflecții și contradicții, socotindu-se că este încă mult de făcut în această direcție. În acest context, altitudinea specialiștilor față de activitatea sa științifică este astăzi mai rezervată dar critică (Justus Cobet, Essen; David A. Traill, Davis; Brigitte Hamsperger, Tübingen; Reinhard Witte, Wolfgang Schindler și Joachim Herrmann, Berlin, ș.a.). Totodată, s-a evidențiat necesitatea cercetării psycho-analitice a autobiografiei sale, punindu-se în discuție autoînscenările, prin care urmărirea schimbarea evenimentelor trăite pentru a se căpăta un alt aspect despre sine (Stefan Goldmann, Berlin). Cu toate criticile aduse, marile sale succese prin descoperirile îndeosebi de la Troia și Micene îl situează ca deschizător de drumuri în domeniul arheologiei preistorice (Ludwika Press, Varșovia; Joachim Herrmann, Berlin). I.a aceasta a contribuit îndeosebi colaborarea sa cu Rudolf Virchow și W. Dörpeld, la Troia, prin care s-a deschis o nouă epocă în istoria cercetărilor arheologice. Semnificativ și nou pare constatarea potrivit căreia H. Schliemann a folosit pentru investigațiile sale de la Troia lucrarea lui P. W. Forchhammer din Kiel, apărută cu 30 ani înainte și conținând date detaliate arheologice, geomorfologice și climatice pentru Grecia și Anatolia (Andreas Müller-Karpe, Kiel).

De asemenea, au prezentat interes și comunicările relative la proiectele de săpături ale lui H. Schliemann în Creta (Sinclair Hood, Oxford) și Transcaucazia (Annegret Plont-

ke-Lüning, Jena) precum și informațiile din jurnalele sale de călătorie în Grecia și Crimeea (Edmund F. Bloedow, Ottawa) și mai ales din America (William M. Calder III, Urbană/Champaign), ca și diht bogata sa corespondență, publicată în parte de Brockhaus (Wilfried Böke, Ankershagen).

În alte comunicări s-au evidențiat aspecte noi privind legăturile lui H. Schliemann cu Rudolf Virchow (Christian Andreu, Kiel), C. Schuchhardt (Heinz Grünert, Berlin), Karl May (Bernard Rink, Berlin) și W. Gladstone (John Vaio, Chicago), rolul lui H. Schliemann de model și stimulator pentru Otto Häuser (Rudolf Drössler, Zeitz), precum și interesul pentru H. Schliemann în Rusia (Alexander Gavrillov, Sankt Petersburg; Joachim May, Greifswald).

Totodată, paralele cu evidențierea succesorilor sale s-a pus problema dacă n-a fost un mincinos patologic atât în scrierile sale autobiografice, cât și în arheologie, reexaminându-se cu acest prilej unele din cauzele suspiciunilor asupra lui H. Schliemann, datorate evoluției sale psihologice (Donald F. Easton, London).

În fine, tot în legătură cu prima problemă s-a dezbătut și soarta tragică a colecției lui H. Schliemann donată de către el în 1880 poporului german, din care multe lucruri au dispărut, inclusiv tezaurul lui Priam (Klaus Goldmann și Marion Bertram, Berlin).

În ceea ce privește cea de a doua problemă, un loc aparte, cum este și firesc, l-au ocupat cercetările de la Troia, prezentând un deosebit interes reluarea săpăturilor în zonă (din 1981) și la Troia (din 1988) sub conducerea prof. Manfred Korfmann din Tübingen, în colaborare cu specialiști germani, americani, englezi, turci și de alte naționalități. La Troia s-au efectuat până în prezent trei noi campanii de săpături (1988-1990) și urmează încă alte 10 până la 15, folosindu-se specialiști în pre- și protoistorie, arheologie clasică, numismatică, arhitectură, geologie și geomorfologie, geografie și geofizică, dendrocronologie și informatică, precum și în domeniul chimiei, fizicii, antropologiei, paleozoologiei, paleobotanicii, meteorologiei, sedimentologiei și în alte discipline (Dieter Hertel, Köln). Tot în legătură cu Troia, s-au scos în evidență dovezile cu privire la prelucrarea metalelor din descoperirile lui H. Schliemann (Martin Albrecht, Berlin), problema surselor de cupru și cositor și a centrelor metalurgice în epoca bronzului din Anatolia (James D. Muhly, Philadelphia și Ernst Pernicka, Heidelberg), precum și poziția cronologică a marelui tezaur „A” de la Troia, datat de majoritatea cercetătorilor în Troia II, fără ca să se poată stabili exact depunerea din această așezare în care s-a găsit (J. Makkay, Budapest). În afară de acestea, un interes aparte l-au prezentat comunicările relativ la Troia și epoca timpurie a bronzului din Thracia, respectiv Ezero-Karanovo VII (Henrieta Todorova, Sofia), precum și privitor la Troia VII b₂ și sud-estul Europei (Bernhard Hänsel, Berlin). În ceea ce privește aceasta din urmă, din discuțiile la care am intervenit a rezultat că mai recent a fost identificată ceramică hallstattiană timpurie din sud-estul Europei și la Gordion, în centrul Anatoliei.

O altă problemă discutată a fost aceea a istoricității războiului troian, care din punct de vedere cronologic depinde de datarea sfârșitului așezărilor Troia VI h (sec. XIII î.e.n.) sau Troia VII a (sec. XII î.e.n.). Pe baza analizei critice a izvoarelor se consideră că miezul istoric al lăghel războiului troian constă din luptele din faza timpurie de colonizare colică a grecilor în zona Troia. Din punct de vedere arheologic sfârșitul Troia VI h și Troia VII a nu pot fi puse în legătură cu o campanie militară, întrucât Troia VII a a fost cucerită prin incursiuni din Balcani, iar distrugerea Troiei VII b₂ se

toarește grecilor colieni, evenimente, care, alături de luptele năvălitoare, constituie miezul istoric al legendei războiului troian (Ieter Hertel, Köln)

În ceea ce privește Grecia, s-a arătat că intențiile lui H. Schliemann de a face cercetări în Creta și Messenia în scopul descoperirii urmelor legendarului Nestor, s-au realizat prin săpăturile din Messenia ale profesorului Spyridon Marinatos, făcute între 1952 și 1967, cu care prilej s-au obținut noi date în domeniul geografiei homerice relativ la regatul lui Nestor (Georgios Korrés, Atena). O altă problemă dezbătută a fost aceea a legăturilor autohtonilor din sud-estul și centrul Europei cu civilizația miceniană, reflectată în domeniul culturii materiale și vieții spirituale (Maria Novotna, Bratislava; Bohuslav Chropovský, Nitra).

Alte comunicări s-au referit la unele descoperiri arheologice importante din sud-estul și centrul Europei, cu care prilej s-au abordat diferite probleme majore, în lumina cercetărilor actuale, din eneolitic și până în a doua epocă a erului inclusiv. Astfel, în ceea ce privește eneoliticul, s-au evidențiat elementele de cultură materială și din domeniul vieții spirituale, prin care se atestă legăturile culturii Cucuteni cu cea din sud-estul Europei (M. Petrescu-Dimbovița, Iași). Relativ la perioada de tranziție de la eneolitic la epoca bronzului din Peninsula Balcanică și vestul Anatoliei, s-a scos în evidență un nou complex la sud de Balcani (Malic III A), corespunzător cu orizonturile Rachmani din Thesalia și Kum Tepe I-B din nord-vestul Anatoliei (Henrieta Todorova, Sofia). În ceea ce privește epoca bronzului a fost dezbătută în lumina săpăturilor din șezarea întârziată de tip *tell* de la Včelince din Slovacia, cu analogii în România, Ungaria și Iugoslavia (Vaclav Furmáček și Klara Marková, Nitra), precum și în legătură cu interpretarea dată problemei indoeuropenizării grecilor deosebită de cea a lui M. Gimbutas, bazată pe invazia purtătorilor riturii curganilor (Alexander Häusler, Berlin). În ceea ce privește cea de a doua epocă a fierului, au prezentat interes un mormint din Tracia din sec. al IV-lea î.e.n., considerat a un exemplu de cultură traco-elină (Margarita Tacheva, Sofia) și problema mormintelor traco-„jefuite”, care reflectă în aspect necunoscut al riturilor funerare din Thracia, conținând din desmembrarea corpului și o tratare specială a oaseilor, inclusiv reînchimbarea lor (Diana Gergova, Sofia).

În fine, o ultimă grupă de comunicări din această sesiune se referă la caracterul interdisciplinar al cercetărilor în domeniul arheologiei, avut în vedere și de H. Schliemann, prin elaborarea sa cu specialiști din diverse domenii. În această privință, au reținut atenția teme ca importanța pentru datarea contextului arheologic de la Knossos și din alte locuri, în care s-au descoperit textele scrierii liniare B (Imre Tegyei, Debrecen); încercările de reconstituire lingvistică de la Troia din mileniul al II-lea î.e.n., respectiv limbile luwică, ittită, protofrigiană și greacă (Iris von Bredow, Sofia); problematica aspectelor religioase pentru semnificația descoperirilor arheologice (Günther Kehnscherper, Greifswald); scrierea, pe baza metodei matematico-statistică a ceramicii în așezările Troia I, II și III (Berhard Wening, Tübingen), precum și principiile de bază ale arheometriei, cu exemplificări de analiză pentru scrierea grupelor și complexelor (Sven Rotscher, Halle).

În încheierea Sesiunii, prof. dr. Horst Klínkemann, medic hirurg de renume mondial în probleme de chirurgie estetică și actualmente președinte al Academiei de Științe din Berlin, a înmănat medalia comemorativă H. Schliemann, precum și volumul apărut recent *Die Korrespondenz zwischen Heinrich Schliemann und Rudolf Virchow* (sub redacția lui Joachim Herrmann și Evelin Maass), unor specialiști, care au remarcat prin activitatea de cercetare, publicistică și de organizare a unor manifestări științifice și culturale în legătură cu viața și opera lui H. Schliemann (E. Akurgal, Ankara, care nu a putut participa; M. M. Calder III, Urbana-Champaign; Georgios Korrés, Atena; W. Bólke, Ankershagen și

încă alte câteva personalități). În seara aceleiași zile a avut loc în clădirea Academiei o recepție oferită de președintele H. Klínkemann și secretarul Joachim Herrmann, prilej de o mai bună cunoaștere și apropiere între participanții la această prestigioasă manifestare științifică internațională.

În ultima zi a Sesiunii, 6 decembrie, a fost organizată o excursie cu autocarul la Mecklenburg, Fürstenberg, Neustrelitz și Ankershagen, localități legate strâns de anumite etape din viața lui H. Schliemann. Cu acest prilej la Fürstenberg, unde o școală și o stradă îi poartă numele, s-a vizitat casa lui Ludwig Holtz și apoi a lui Theodor Hückstadt în care a funcționat ca băiat de prăvălie (1836—1841) și s-a sădit un pom în parcul orașului, lângă o placă de marmură cu inscripția „H. Schliemann, 1890—1990”. La Neustrelitz s-a vizitat școala, denumită astăzi H. Schliemann, unde a învățat el (1833—1836), dezvoltându-se, în cadrul unei adunări solemne a elevilor și profesorilor, o placă comemorativă, după care au urmat în continuare vizitarea expoziției din școală relativ la viața și opera lui H. Schliemann și apoi o recepție, oferită de conducerea școlii. În fine, la Ankershagen, o mică localitate sătească, în care H. Schliemann și-a petrecut opt ani din copilăria sa (1823—1831), s-au vizitat muzeul H. Schliemann, condus de dr. W. Bólke, primar onorific al localității. Muzeul instalat aici în 1986 și lărgit în 1990, în casa părintească, fostă parohie din localitate, al căruia pastor a fost tatăl său, conține fotografii, copii după documente, cărți și circa 40 de obiecte originale (ceramică și bronzuri de la Troia). Întrucât acest muzeu îndeplinește și o funcție de cercetare, s-a prevăzut să funcționeze în viitor nu numai ca muzeu, ci și ca centru de cercetare, constituindu-se aici o arhivă centrală cu privire la H. Schliemann. Un alt obiectiv important vizitat în această localitate a fost biserica în curs de restaurare, din secolul al XIII-lea (perioada de trecere de la stilul romanic la cel gotic), una din cele mai vechi din Mecklenburg, în incinta căreia se află mormintul cu cruce de fier al mamei sale, Luise Schliemann, decedată la 38 ani. În general, se admite că mediul ambiant favorabil legendelor, cu morminte tumulare din epoca bronzului în zonă, povestirile tatălui său despre războiul troian și lecturile sale din istoria universală pentru copii a lui Georg Ludwig și din alte cărți, i-au trezit interesul pentru Troia încă de la această vîrstă fragedă. În ceea ce privește însă ideea visului copilăriei sale de a săpa la Troia, susținută de cei mai mulți din biografia sa (Heinrich Alexander Stoll, Ernst Meyer ș.a.), a fost pusă la îndoială în ultimele două decenii (W. Calder III, J. Herrmann, W. Schindler, D. A. Trail ș.a.), cum a arătat recent W. Bólke, întrucât, pe baza cercetării unor noi izvoare (scrisori, jurnale din biblioteca Gennadios din Atena), a rezultat că în această privință H. Schliemann și-a creat ulterior o legendă.

În încheiere, considerăm că atât sesiunea științifică, cât și vizitarea unor locuri în legătură directă cu H. Schliemann, prilejuită de împlinirea centenarului morții acestui precursor al arheologiei moderne, au fost deosebit de utile, pentru precizarea unor teze discutate în ultima vreme în literatură de specialitate, în legătură cu viața și opera acestei mari personalități a științei arheologice mondiale. În această privință, invitarea la sesiune a unor specialiști cu păreri în parte deosebite a contribuit, fără îndoială, la discutarea unor probleme, care în stadiul actual al cercetărilor, pe baze de noi date, se impuneau a fi clarificate. Ceea ce s-a făcut în această direcție la recenta sesiune de la Berlin se impune a se continua, prin publicarea de noi materiale, un rol important revenindu-i în această privință muzeului și centrului de cercetare „H. Schliemann” de la Ankershagen.

În acest context se înscrie și apariția recentă a volumului cu comunicările acestei Sesiuni de sub redacția lui J. Herrmann (*Heinrich Schliemann. Grundlagen und Ergebnisse moderner Archäologie. 100 Jahre nach Schliemanns Tod*, Berlin, 1992).

MIRCEA PETRESCU-DIMBOVIȚA